

ДАМСКИТЕ КОМИТЕТИ НА БЪЛГАРСКОТО ДРУЖЕСТВО ЧЕРВЕН КРЪСТ

Дамските комитети са интересна формация в структурата на Българския Червен кръст, изграждани между различните му нива, в различните етапи от развитието му. Дейността им има запазено място в общата дейност на организацията.

Дамският комитет възниква като отделно доброволческо звено в системата на БДЧК през 1894 г. Първата му проява е организацията и провеждането на едногодишен курс за милосърдни сестри в София през 1895 г.

Появата му обаче не е случайна. Тя бележи трайното участие на жените в обществения живот на страната след 1878 г.

Няколко са предпоставките за появата на тази формация:

- Примерът и конкретната хуманитарна работа, извършена от руските милосърдни сестри по време на Освободителната руско-турска война през 1877-1878г. Най-яркият пример е впечатляващата дейност на баронеса Юлия Вревская- представителка на най-висшия аристократичен и културен свят в Русия.

- Примерът на редица родолюбки, свързали съдбата си с делото и милосърдието и хуманизма, като Йорданка Филаретова, Петра Обретенкова, Екатерина Каравелова и др.

- Огромната работа, извършена от десетки българки в помощ на ранените по време на Сръбско-българската война от 1885-1886 г.

В този период, когато – в патриотичен подем – се раждат много граждански формации с благотворителна мисия - възникват и местни женски дружества на БЧК, чиято цел е да се подпомогнат усилията на създадените клонове на националното дружество. Нещо повече – при създаването на първите клонове на БДЧК през 1885 г. в ръководствата им са включвани и жени. Такъв е примерът със Свищовското благотворително общество Червен кръст, създадено през лятото на 1885 г. За негов председател е избран Спас Константинович, а за членове – „госпожите Караначова, Бешкова и Стамова”

По това време вече активно работи Софийският женски клон на БДЧК, за който за пръв път намираме документални данни в книгата на проф. Ст. Ватев **„Юбилейна книга на БДЧК. 1885 -1935 г.”**

„ На годишното събрание, свикано на 27.XI.1894 г. Софийското женско дружество Червен кръст изказва желание да се слее с Българското дружество Червен кръст. Събранието одобри желанието, като призна голямата полза от Женското дружество Червен кръст за делото на Червения кръст, реши жените да имат свой комитет при Дружеството...”

Първоначално той бил наречен Женски комитет, който бил узаконен в по-нататъшните изменения на Устава на Дружеството и бил вменен на само за централното настоятелство, но и за клоновете в страната.

Според д-р В. Топузов ,тъй като цитираните там данни се отнасят за периода 1880-1890 г., може да се предположи, че след 1890 г. той се оформя като самостоятелен Дамски комитет към Софийския клон на БДЧК, за да се избегне организационното дублиране на две институции с еднаква цел.

През 1901 г. се обособява самостоятелният клон на БДЧК в столицата, а през 1906-1907 г. в неговото ръководство официално фигурира Екатерина Каравелова, вероятно в качеството си на представител на Дамския комитет.

За втори път понятието Дамски комитет срещаме в „Отчет на Българското дружество Червен кръст за времето от 1 март 1904 до 11 март 1906 г.”, където на стр. 6

четем:” ...По-късно, по инициативата на Негово Царско Височество с височайши рескрипт се основава Дамски комитет за събиране на помощи за същата цел. Съветът се споразумял за съвместно поддържане на полесражението на една болница от 30 легла, двама лекари, двама фелдшери и 2 от нашите милосърдни сестри. Болницата с персонала се изпрати още през май...”

Става дума за медицинската бригада на Българския Червен кръст, която той е изпратил в помощ на Руския Червен кръст по време на Руско-японската война от 1903-1906 г. в Манжурия.

Така Дамският комитет подпомага организаторите на тази бригада за събирането на крупната за времето сума 150 000 лева.

X X X

Любопитна подробност е фактът, че в тази война от името на Руския Червен кръст като милосърдна сестра участва германската княгиня Елеонора - бъдещата съпруга на цар Фердинанд.

Още след идването ѝ в България през 1908 г. Главното събрание на Дружеството я провъзгласява за негова покровителка. Тя лично участва, облечена като самарянка, при организиране работата на медицинския персонал по време на Балканската война (1912-1913 г., както в близост до фронта, така и в тила. През 1913 г. във военно-полевата болница в Кюстендил е наградена от Н. В. Царя с ордена „За храброст” - IV степен, за неограничените ѝ заслуги през Балканската война и за предана служба на Червения кръст.

По време на Първата световна война нейната милосърдна и благотворителна дейност е намалена значително поради тежкото ѝ заболяване, от което умира през 1917 г. Запазени са множество нейни снимки с чуждестранни санитарни мисии, пристигнали в помощ на Българското дружество Червен кръст.

Царица Елеонора – „този коронован ангел”, както я нарича председателят на Австрийския Червен кръст граф Абенсберг-Траун, остава в съзнанието на своите съвременници като „белия ангел с Червения кръст”...

Закрилата, която тя дава на Българския Червен кръст, става традиция за царското семейство и в годините след нейната смърт. Неин ярък последовател става Царица Йоанна - патрон на Училището за милосърдни сестри на БЧК. Споменът за нея се пази от поколения български милосърдни сестри ... Много от тях, членове на създадения през февруари 1993 г. Клуб на милосърдните сестри на БЧК, не пропускаха да се поклонят пред възстановения ѝ гроб след 1989 г.

X X X

Формацията Дамски комитет извоюва мястото си на задължителна доброволческа формация в периода на войните /1912-1918 г./, а след тях във всички отчети за годишните общи събрания на всички клонове задължително се отбелязват и съставите на дамските комитети в цялата страна.

Естествено е по време на двете войни поради нуждата от широка благотворителна и милосърдна дейност такива комитети да бъдат създадени в някои градове. Особено активни са клоновете в София, Стара Загора, Пловдив, Русе, Казанлък, Търново, Видин и др.

През Балканската война поради близост до фронта много активен е клонът в Стара Загора. За това допринася първоначалното настаняване на главния пълномощник на БДЧК д-р Стефан Ватев и неговите заместници д-р Асен Златаров и Стоян Кутинчев в града. Местният клон формира и открива свой подкрепителен пункт в града, който има много полезна дейност; събират се много средства, дрехи и храни в болниците и др.

Подобна е дейността на Дамския комитет в Сливен.

Подобна, но в много по-големи размери, е дейността на Дамския комитет в столицата. Специално се открояват грижите за ранените, за доизлекуването им; особените грижи за инвалидите от двете войни, за децата-сираци и семействата на воювалите, на загиналите и др.

Отдалечеността на времето, липсата на съвременни данни от участниците не ни дава възможност да говорим с точни имена и цифри – количества, значимост и др.

Такива данни откриваме в отчета на Управителния съвет, изработен през 1921 г. в отговор на искане на Годишното общо събрание през 1920 г. за дейността на БЧК през време на световната война и предназначен за X конференция на Дружествата Червен кръст в Женева. Той е изработен точно според плана, изпратен от изпълнителната комисия на конференцията.

В него се споменава, че за форума е изпратен и кратък отчет за дейността на БДЧК „от 1912 година насам“, преведен на френски.

В този отчет, изработен от Атанас П. Шопов/ главен редактор на Дружественото списание „Известия на БДЧК“/ се излагат интересни данни за хуманитарната и благотворителна дейност в страната, като се подчертава и приносът на женските клонове на Дружеството.

Х Х Х

Нов момент в работата на Дамските комитети настъпва след 1920 г., когато започва мащабна реорганизация на дейностите на БДЧК по подготовката на милосърдни сестри. През 1923 г. е сформиран отделен Дамски комитет към Училището за милосърдни сестри в София в състав от 9 дами, болшинството от които са съпруги на видни политически мъже, дейци на Червения кръст, на висши офицери, лекари и др.

Председателка е г-жа Михайловска, нейна заместничка – г-жа Цветанка д-р Ст. Ватева, съпруга на видния лекар и червенокръстки ръководител проф. д-р Стефан Ватев. Сред членките е и придворната дама г-жа Елена Петрова-Чомакова.

Има данни, че през същата година на Общото събрание на клон в Враца е избран дамски комитет с председател г-ца Жейна Хаджианкова и 4 членки. Интересно е да отбележим, че този комитет е избран съгласно чл.8 и чл.79 б”д” на Устава на БДЧК. Факт, който потвърждава информацията, че съществуването на Дамските комитети е узаконено с Устава на организацията.

На 7 ноември в Плевен е избран Дамски комитет с председател г-жа П. Милинчева и 4 членки.

От известните досега данни за периода 1926-1930 г. става ясно, че такива комитети са бил сформирани още в: Луковит / с председател г-жа Невена Астарджиева и 4 членки/; Борисовград / с председател г-жа Панайотова и 4 членки/; Ески Джумая /Търговище/ с председател г-жа Панайотова и 4 членки; Стара Загора с председател г-жа Марийка Дим.Вълева и 4 членки/; Враца / с председател Мария Конст. Вълева и 4 членки/; Горна Оряховица / с председател г-жа Караенева с 4 членки/; Оряхово / с председател г-жа Цветанка Ц. Йолова и 4 членки/.

Един от най-старите дамски комитети е на Кюстендилския клон. През 1930 г. е избран нов състав на комитета с председател г-жа В. Балсамаджиева.

Дейността на всички Дамски комитети се е изразявала с активното им участие при организирането на здравнопросветна и пропагандна дейност, в записването на нови членове, в акции за събиране на средства, дрехи и храни за помощни акции, при

организирането на балове, вечеринки, при провеждане Деня на Червения кръст, при подпомагане след природни и обществени действия и др.

Най-активна и интересна била дейността на Дамския комитет на Столичната организация.

Наскоро след разкриването на първата здравносъвещателна станция през 1926 г. е формиран Дамски комитет към нея. В състава му влизали съпруги на министри, на столичния кмет, на генерали и ръководители на Червения кръст.. Този комитет оказвал помощ на ръководствата на станциите. Негова инициатива била разкриването на детска млечна кухня в София, провеждането на прегледа за най-добре гледано дете и др. Още през първата година Дамският комитет подготвил и открил изложба-базар на изработени от членките и активистките от столицата дрешки, които продавали и със събраните средства закупували мляко за нуждаещите се социално слаби деца.

През 1930 г. върховното покровителство на този комитет се поема от Царица Йоанна. Тя успяла да привлече за участие съпругите на чуждестранните посланици в София: Англия, Франция, Полша, Белгия, Испания, Гърция, САЩ, Италия, Югославия и Чехословакия. Те изработвали предмети, които били продавани на изложба-базар.

Така на първата изложба-базар през 1938 г. била събрана сумата 200 000 лева, през 1939 г. – 220 000 лева, а през следващите години – повече.

От 1926 до 1944 г. председател на комитета била г-жа Мария Балабанова, едновременно и член на ръководството на столичната организация.

Освен това столичният Дамски комитет оказал дейна помощ за организирането и дейността на лагера за военнопленници македонци от войната между Югославия и Германия 1941 г.

От 1939 г. в дейността на Дамския комитет в София настъпват коренни промени. С решение на Върховното управление на БЧК от същата година се изгражда Дамски комитет към националната структура, който едновременно е и за столичния клон.

В него били привлечени още много видни столични дами. Заедно с това той претърпява структурни промени. Създава се бюро с председател, зам. –председател и секретарка, както и отговорници по отделните дейности: обучение и дейност на самарянките; училище за милосърдни сестри; здравносъвещателни станции; за провеждане на акции: Ден на Червения кръст, изложба-базар, традиционния червенокръстки бал, подпомагане на бедни и нуждаещи се столичани и др. Всяко направление имало свой отговорник и група от няколко дами.

Трябва да се подчертае, че в периода 1939-1944 г. този комитет успява да извърши огромна организационна, пропагандна и милосърдна дейност.

1944- 1946 Г.

Веднага след 9 септември 1944 г. и радикалните промени в ръководствата на БЧК, както и започналата война срещу хитлеристка Германия, били създадени нови дамски комитети. Така дамският комитет в София бил председателстван от съпругата на министър-председателя Кимон Георгиев В. К. Георгиева. В него са привлечени и активно работят съпруги на висши партийни дейци и министри: Н.Югова и Р. Тончева - за зам-председателки - М.Нейчева – за секретарка и членове – Роза Г. Димитрова, В. Казасова, П. Рачо Ангелова, К. Божилова, Цв. Трайкова и много други.

Те активно подпомагат ръководството на БЧК и при всички помощни акции – подкрепителни спирки, пунктове за посрещане и подпомагане на завръщащи се в София

изселници, партизани, политзатворници, бежанци от Тракия и Македония, изселени еврейски семейства, събиране на дрехи за бойците на фронтовете и много други.

Дейността им била голяма и разнообразна, но скоро се решило, че тези формирования са буржоазна отживелица и те постепенно били ликвидирани както в София, така и по клоновете в провинцията.

Изготвил: Лидия Маркова